

คำจำกัดความและทฤษฎีที่ใช้

การปกครอง (government) ตามความหมายในภาษาอังกฤษแล้ว คือ อากาการของการปฏิบัติการทั้งหลายของมนุษย์ ที่จะทำให้นมนุษย์มาอยู่รวมกันมาก ๆ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีระเบียบวินัย ได้รับความคุ้มครองและผลประโยชน์ในการที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ๆ โดยกำหนดระบบการปกครองที่เหมาะสมกับสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตน ซึ่งถ้าหากสังคมใดไม่มีสถาบันการปกครองเพื่อควบคุมดูแลให้ผู้นปฏิบัติตามบรรทัดฐานแล้ว ความไร้ระเบียบจะเกิดขึ้น เพราะต่างคนต่างก็มีความต้องการจะกระทำในสิ่งต่าง ๆ กัน การเอาเปรียบ การละเมิดต่ออธิปไตย และการทำร้ายซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้น ดังที่

ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ได้เขียนไว้ในหนังสือ The Leviathan บทที่ 13 ว่า ถ้าปราศจากการเมืองการปกครองแล้ว เขาเห็นว่ามนุษย์จะทะเลาะเบาะแว้ง และรบฆ่าฟันกัน สาเหตุที่มนุษย์ทะเลาะเบาะแว้ง และมีการใช้กำลังเข้าทำการประหัตประหารกันเช่นนั้น เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การแย่งชิงภรรยา แย่งชิงลูกหลาน และลักขโมยสัตว์เลี้ยงของคนอื่นอยู่ตลอดเวลา หรือเกิดจากการป้องกันผลประโยชน์ของตนเองจากผู้อื่น ในสภาพเช่นนี้ ฮอบส์ เปรียบเทียบว่า คล้ายกับสภาพของสงคราม มนุษย์จะไม่มี ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ทุกคนจะพยายามสร้างพลังให้กับตนให้มากที่สุด จึงเป็นสภาพที่ไร้ศีลธรรม ไร้วัฒนธรรม และขาดความจริงทางศิลปต่าง ๆ ไม่มีวรรณกรรม ไม่มีสังคม และที่แย่ที่สุด คือ ชีวิตของมนุษย์จะมีแต่ความหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา

หรือที่ Seneca ได้ให้ทัศนะว่า การเมืองการปกครองเกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นแก่ตัวหรือความชั่วของมนุษย์ กล่าวคือ ในสภาพธรรมชาติที่มนุษย์ยังไม่มีทรัพย์สินส่วนตัวนั้น มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีอะไรก็แบ่งปันกันกิน แบ่งกันใช้ แต่เมื่อมนุษย์เริ่มมีตัวตน และเริ่มต้องการที่จะมีทรัพย์สินส่วนตัวแล้ว ความชั่วทั้งหลายก็บังเกิดขึ้น

การปกครองได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมา จากสังคมเล็ก ๆ ดั้งเดิม ซึ่งมักจะยกย่องผู้มีอาวุโสสูงสุดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ วินิจฉัยข้อขัดแย้ง ประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่มีสิทธิร่วมในการตัดสินใจในคำสั่งนั้น ๆ มาจนกระทั่งผู้คนเริ่มมีความรู้ และมีแนวความคิดในสิทธิธรรมชาติดีกขึ้น ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ทำให้เกิดโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ๆ ขึ้น เกิดเป็นรูปแบบของกิจกรรมทางการเมืองการปกครองแบบต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ตามความเชื่ออุดมการณ์ของแต่ละสังคม ซึ่งในปัจจุบันพอจะจำแนกรูปแบบการใช้อำนาจในการปกครองโดยพิจารณาจากระดับความมีสิทธิเสรีภาพ และมีส่วนร่วมในการปกครอง ประกอบกับทิศทางและวัตถุประสงค์ของการปกครอง ออกเป็นรูปแบบใหญ่ ๆ คือ แบบประชาธิปไตย (democracy) แบบเผด็จการ (dictatorship) ก็อาจจะจะมีแบบระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตยในกรณีของประเทศที่เกิดใหม่หรือกำลังพัฒนา

การปกครองในระบอบเผด็จการ

1. เผด็จการ

คำว่า เผด็จการ ได้มีนักวิชาการไทยให้คำอธิบายไว้ดังต่อไปนี้

กมล สมวิเชียร ให้ความหมายว่า เป็นลัทธิการเมือง ซึ่งมอบอำนาจในการปกครองสูงสุดทั้งหมดให้แก่ผู้ปกครอง โดยทั่วไปแล้วจะมีคน ๆ เดียวทำหน้าที่และใช้อำนาจในการปกครองทุก ๆ อย่างในชาติ เช่น ทางศาล ทางนิติบัญญัติ การบริหาร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฯลฯ¹

จรรยา สุภาพ อธิบายว่า หมายถึง ระบบการเมืองที่เน้นอำนาจมาก ยกย่องและให้ความสำคัญกับอำนาจของรัฐที่ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้เหนือกว่าเสรีภาพของบุคคล ผู้ปก

¹กมล สมวิเชียร, ศาสตร์แห่งรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517), หน้า 46.

ครองอาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ถ้อยประโยชน์ของรัฐมากกว่าประโยชน์ของบุคคล²

สมศักดิ์ เกี่ยวกึ่งแก้ว ให้ความหมายว่า เป็นลัทธิการเมืองที่ส่งเสริมอำนาจในการปกครองสูงสุดทั้งหมดให้แก่ผู้ปกครองโดยทั่วไป แล้วอำนาจสูงสุดจะอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียวเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย คือ เป็นผู้ใช้อำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเมืองนั้น ผู้ปกครองหรือคณะผู้ปกครองจะเป็นผู้รวบอำนาจทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการไว้ หรือมีอำนาจไม่จำกัด³

สุภาพ ปริณูเสวี และคณะ ให้ความหมายว่า เป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งที่ไม่ศรัทธาและเชื่อมั่นในสติปัญญา ความมีเหตุผล และความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่เชื่อว่าการให้อิสระเสรีภาพแก่ประชาชนจะทำให้เกิดผลดีมากกว่าการใช้อำนาจของรัฐและอำนาจของผู้ปกครอง ประชาชนพลเมืองมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายของรัฐเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองหรือถ้าจะมีก็ให้น้อยที่สุด และไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายค้านรัฐบาล⁴

²จรรยา สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2528), หน้า 18.

³สมศักดิ์ เกี่ยวกึ่งแก้ว, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์, 2525), หน้า 170.

⁴สุภาพ ปริณูเสวี, ประชา กัลยาณชาติ และเสรี สิวทวัส, รัฐศาสตร์ว่าด้วยพื้นฐานการเมืองและการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, 2523), หน้า 104.

อานนท์ อภาภิรม ให้ความหมายว่า เป็นระบบการปกครองที่ให้รัฐใช้อำนาจเด็ดขาด และเป็นการปกครองที่รัฐเข้าควบคุมกิจการทุกประเภทของรัฐ โดยผ่านพรรคการเมืองที่มีเพียงพรรคเดียวของประเทศ⁵

จรรยา สุภาพ ให้ความหมายว่าเป็นเรื่องที่ชนกลุ่มน้อยผู้ปรารถนาอำนาจ สามารถครอบครองอำนาจในการควบคุมรัฐได้อย่างเต็มที่ และได้ใช้วิถีทางทุกประการเพื่อที่จะรักษาและขยายอำนาจให้กว้างขวางมั่นคงแข็งแรง โดยที่ไม่อาจมีผู้ใดมาขัดขวางหรือยับยั้งการใช้อำนาจนั้น วิถีทางต่าง ๆ นั้นมีความรุนแรง และมีประสิทธิภาพในการควบคุมประชาชนอย่างได้ผล มีทั้งวิธีการใช้อำนาจโดยตรง หรือการดำเนินการทางจิตวิทยา ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงหรือกำหนดมติมหาชน ให้หันเหหรือเป็นไปตามที่ชนชั้นนำปรารถนา⁶

จากคำจำกัดความข้างต้น จะสังเกตได้ว่า การปกครองระบอบเผด็จการนั้นเป็นการปกครองที่รัฐให้อำนาจสูงสุดแก่บุคคล หรือกลุ่มคนที่ปกครองประเทศเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการปกครอง หรือถ้ามีก็มีให้น้อยที่สุด โดยถือว่าบุคคลเป็นเครื่องมือของรัฐ ไม่ใช่รัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน และผู้ปกครอง ก็คือ รัฐนั่นเอง ซึ่งตรงข้ามกับอุดมการณ์ของประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ "หลักการในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หลักแห่งความมีอิสรภาพ และภราดรภาพและหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน"⁷ อันมีความหมายสั้น ๆ ดังที่ลินคอล์น

⁵อานนท์ อภาภิรม, รัฐศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 36.

⁶จรรยา สุภาพ, "การวิเคราะห์ลักษณะการปกครองระบอบเผด็จการ," ใน จรรยา สุภาพ (บรรณาธิการ) การเมืองและการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 109.

⁷จุมพล นิยมพานิช, "แนวคิดและปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมือง เล่ม 1 หน้าที่ 1-7, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 66.

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาว่าไว้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั่นเอง

ส่วนในเรื่องการจัดการปกครองโดยเฉพาะนั้น การปกครองในระบอบเผด็จการจะมีลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปดังต่อไปนี้

ก. การปกครองโดยชนชั้นนำ

ระบบเผด็จการจะไม่มีศรัทธา และเชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะตัดสินใจดำเนินวิถีชีวิตด้วยตัวของตัวเอง ฉะนั้น จึงต้องมอบอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถ คุณสมบัติเหมาะสมเป็นพิเศษ ที่จะมาปกครองและกำหนดวิถีชีวิตของผู้อยู่ใต้การปกครอง โดยนัยนี้รูปแบบการปกครองของประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ จึงเป็นรูปแบบที่พยายามจะรวมอำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจทางด้านการบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ ไว้กับผู้บริหารประเทศเพียงผู้เดียว หรือกลุ่มเดียว ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เผด็จการใช้อำนาจนั้นได้สะดวกเต็มที่ โดยปราศจากการควบคุม ตรวจสอบ หรือถ่วงดุลย์ทางอำนาจแต่ประการใดทั้งสิ้น

ข. มีอุดมการณ์เหมือนกันและมีศูนย์อำนาจการปกครองเพียงแห่งเดียว

ประชาชนในรัฐจะต้องมีความคิด หรืออุดมการณ์เหมือนกับรัฐบาล จะแตกต่างกันไม่ได้ หรือรัฐและผู้ปกครองใช้อำนาจและกลไกของรัฐบังคับให้ประชาชนยอมรับอุดมการณ์ที่อ้างว่าเป็นของรัฐ การมีความคิดเห็นแตกต่างกับของรัฐ หรือรัฐบาล ถือว่าเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ จึงต้องถูกกำจัดออกไป ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปอยู่นอกโครงร่าง ขององค์การแห่งอำนาจของผู้ปกครองรัฐบาลจึงต้องเข้าควบคุมทั้งทางด้านการศึกษา สังคมและเศรษฐกิจของประเทศตลอดจน "จัดตั้งองค์การที่เป็นศูนย์อำนาจการปกครอง เพื่อวางแผนกำหนดวิถีชีวิต และจุดหมายปลายทางของมนุษย์และสังคม" ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐ

ค. การจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

ระบบเผด็จการถือว่า เป้าหมายและจุดประสงค์ของรัฐมีความสำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใด "ประชาชนมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือ อยู่เพื่อรัฐ ผลิตเพื่อรัฐ และตายเพื่อรัฐ"⁸ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง แต่มีหน้าที่ที่จะต้อง เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งที่ส่งผ่านมาจากสายการบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เป็นอันขาด

ง. การผูกขาดและควบคุมการใช้เครื่องมือในการสื่อสาร

รัฐบาลจะผูกขาดกิจการทางด้านนี้แต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้เป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อ ความคิด นโยบาย หลักการ โครงการ และเจตนารมณ์ของผู้บริหารประเทศเท่านั้น มิได้เป็นเครื่องมือที่มีไว้เพื่อเป็นการสะท้อนกลับถึงความคิดเห็นความต้องการของประชาชนให้รัฐได้รับรู้ เหมือนกับประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย

⁸ โกวิท วงศ์สุวัฒน์, รัฐศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2516), หน้า 107.

จ. การป้องกันและควบคุมสังคมโดยใช้การข่มขู่และกำลังบังคับ

เพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปตามแนวทางที่ผู้ปกครองประเทศต้องการ โดยปราศจากการคัดค้าน ขัดขวางจากประชาชน ผู้บริหารจะมีกองกำลังเพื่อข่มขู่ หรือกำจัดบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกันข้าม หรือบุคคลที่ไม่พึงประสงค์*

ประเทศที่ใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองจะไม่ยอมเสี่ยงใด ๆ ทั้งสิ้นที่จะทำให้การปกครองของเขาต้องถูกกวาดล้าง ถ้าสงสัยว่ามีผู้คิดร้ายกลุ่มผู้ถูกสงสัยจะถูกกำจัดอย่างรุนแรง เจ็บขาดทันที ไม่มีการยกผลประโยชน์ให้กับจำเลย ในกรณีเป็นแค่ผู้ต้องสงสัย

*บุคคลที่ระบบเผด็จการถือว่าอยู่ในข่ายที่ไม่น่าไว้วางใจ และถือว่าเป็นศัตรูต่อสถาบันเผด็จการ คือ

1. ผู้ที่มีความเชื่อนิยมชมชอบหรือปฏิบัติตามลัทธิการเมืองอื่น ๆ นอกเหนือไปจากระบบการปกครองที่ผู้นำต้องการหรือปรารถนา
2. ความผูกพันทางครอบครัว หมายถึง ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้ที่เป็นศัตรูทางการเมือง ระบบเผด็จการถือว่าบุคคลเหล่านั้นน่าจะเป็นศัตรูเหมือนกันด้วย ถือว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐในโอกาสภายหน้า เพราะความผูกพันในด้านครอบครัวจะเชื่อมโยงให้มีการพยายามเกิดขึ้นได้
3. ผู้ที่เสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชั้นชั้นสูงที่เสียบทบาทและสถานภาพ หรือผู้ต้องสูญเสียผลประโยชน์จากการปกครองของผู้นำ ระบบเผด็จการคาดว่า บุคคลเหล่านั้นอาจทำลายระบบเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์กลับคืนมาก็ได้ บุคคลเหล่านั้น จึงอยู่ในพวกที่อาจจะถูกกวาดล้าง
4. กลุ่มชนหรือเผ่าพันธุ์บางพวกที่มีลักษณะกระด้าง แข็งข้อ ต่อการปกครองของผู้นำ เช่น ชาวยิวในสายตาของเยอรมันสมัยนาซีเรื่องอำนาจ
5. ผู้ที่ติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ บางคนอาจจะตกอยู่ในข่ายสงสัยเพราะอาจจะรับเอาาระบบการปกครองอื่นใดที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐเผด็จการได้ (บรรจบ เนียมมณี, การเมืองเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2521, หน้า 70-71).

แต่กลับให้ศาลมีขอบเขตลงโทษอย่างกว้างขวาง ไม่เปิดโอกาสให้จำเลยแก้ตัวได้มากพอสมควร เหตุสมควร เปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจพิเศษเนรเทศ กักขังในค่ายกักกันและพิจารณาคดีโดยลับได้ โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทางรู้⁹ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนเกิดความกลัวเกรงในอำนาจรัฐ และปฏิบัติตามความต้องการของผู้ปกครองอย่างเคร่งครัด "เหมือนฝูงแกะที่จะต้องไปในทางที่ผู้เลี้ยงแกะต้องการให้เดินไป"¹⁰

2. ประเภทของระบบเผด็จการ

ปัจจุบันการปกครองในระบบเผด็จการ แบ่งอย่างกว้าง ๆ ตามลักษณะขอบเขตการใช้อำนาจของผู้ปกครองออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. เผด็จการแบบอำนาจนิยม (authoritarianism) คือ รูปแบบการปกครองที่รวมอำนาจทั้งหลาย ทั้งปวง ในรัฐไว้ที่คนกลุ่มเดียว เช่น กลุ่มทหาร หรือกลุ่มชนชั้นสูงหรือชนชั้นกลางที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยส่วนใหญ่แล้วเผด็จการในรูปแบบนี้มักเกิดจากการยึดอำนาจการปกครองของฝ่ายทหารเข้าบริหารประเทศ โดยไม่ผ่านการเลือกตั้งของประชาชน แต่จะครองอำนาจโดยมีกำลังตำรวจ ทหาร เป็นฐานอำนาจสนับสนุน "ระบบนี้ มิใช่ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะไม่มีฐานอำนาจอยู่ที่ความเชื่อถือลัทธิเทวสิทธิ์.... ทายาทของผู้นำเผด็จการก็ไม่มีสิทธิ์อันชอบธรรมในการสืบอำนาจต่อไป" นอกเสียจากว่าจะมีกำลังทหาร ตำรวจเป็นฐานสนับสนุนอำนาจอยู่¹¹

ข้ออ้างในการยึดอำนาจของเผด็จการแบบอำนาจนิยมจะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จำเป็นต้องยึดอำนาจเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐปราบปรามการคอร์รัปชันอันจะเป็นการปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

โดยที่ การปกครองของเผด็จการในรูปแบบนี้ ผู้นำมุ่งจะรักษาและครองอำนาจระดับชาติเท่านั้น ดังนั้น การควบคุมประชาชนก็จะจำกัดเฉพาะเสรีภาพและสิทธิทางการเมืองของประชาชน ส่วนเสรีภาพและสิทธิในด้านอื่น ๆ เช่น เสรีภาพในทรัพย์สิน ร่างกาย การนับถือศาสนา การสมรส การศึกษา และการประกอบอาชีพนั้น ประชาชนยังคงมีอยู่อย่างเต็มที่ตราบเท่าที่การดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ไม่เป็นผลกระทบต่อการรักษาอำนาจของผู้นำ

ลักษณะของเผด็จการแบบอำนาจนิยมนี้ มีอยู่ 6 ประการใหญ่ ๆ คือ*

1. อำนาจทางการเมืองเป็นของผู้นำ ผู้ปกครอง ไม่ได้เป็นของประชาชน ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมือง แต่ผู้ปกครองอาจยอมให้ประชาชนมีเสรีภาพทางสังคม เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิในครอบครัว และเสรีภาพในการดำรงชีวิตส่วนตัว ประชาชนยังคงมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ คือ สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ทั้งนี้ผู้ปกครองเองก็มีสิทธิที่จะเข้าแทรกแซงได้เสมอ
2. มีการรวมอำนาจเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การรวมอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ผู้เผด็จการใช้อำนาจนั้นได้สะดวกเต็มที่

* ลักษณะของเผด็จการอำนาจนิยมนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากข้อเขียนของ จรูญ สุภาพ ในที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

ข้อ 1 และ 5 จาก จรูญ สุภาพ "แบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการ," ใน **พัฒนาการเมืองการปกครอง, ประชต นันทียะกุล (บรรณาธิการ) (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสารมวลชน จำกัด, 2525), หน้า 12.**

ข้อ 2 และ 6 จาก จรูญ สุภาพ, **หลักรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 253.**

ข้อ 3 และ 4 จาก จรูญ สุภาพ, **สารานุกรมรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 25.**

3. รัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน เนื่องจากฐานอำนาจของรัฐบาลมีได้อยู่ที่ประชาชน แต่ขึ้นกับความสามารถในการควบคุมกำลังของประเทศ หรือการมีกำลังทหาร ตำรวจ สนับสนุน

4. ผูกขาดอำนาจตลอดไป รัฐบาลจะไม่มีกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง แม้จะมีการเปลี่ยนรัฐบาลบ้าง แต่ก็มีได้มาจากความต้องการของประชาชน

5. มีมาตรการในการกำกับควบคุมประชาชนโดยการลงโทษที่รุนแรง มีทั้งการลงโทษที่ผ่านกระบวนการยุติธรรม และไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม

6. รัฐบาลมีความเชื่อว่า ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง เพราะประชาชนไม่มีการรับผิดชอบทางการเมืองเท่าที่ควร

มีข้อสังเกตว่า ประเทศที่ใช้ระบบการปกครองเผด็จการแบบอำนาจนิยม มักจะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา หรือเกิดใหม่ หรือได้รับเอกราชใหม่

ข. เผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarianism)

เริ่มมีภายในศตวรรษที่ 20 ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยถือว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการรูปแบบหนึ่งที่มีผู้เผด็จการหรือรัฐบาลเผด็จการ "รวบอำนาจและใช้อำนาจไม่เฉพาะแต่การควบคุมกลไกทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคม¹² แต่ยังถือสิทธิเข้าไปก้าวล่วงควบคุมกิจการทุกอย่างของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศิลปวัฒนธรรม การดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน การศึกษา การทำงาน และการสมรส

ลักษณะสำคัญของรัฐบาลแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนั้น มีดังต่อไปนี้คือ

1. ระบบเผด็จการอำนาจเบ็ดเสร็จ มีวัตถุประสงค์ให้มีการควบคุมบุคคลพลเมืองอย่างเต็มที่และเด็ดขาดโดยอำนาจรัฐ

¹² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ลัทธิการเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2529), หน้า 53.

2. เน้นความจงรักภักดีของบุคคลพลเมืองที่ต้องมีต่อรัฐโดยคุณิย์ วิธีชีวิต ส่วนบุคคลจะไม่สำคัญเท่าวิธีทางแห่งรัฐ

3. มักจะมีการกระทำด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน

- เกิดความเกรงกลัวอำนาจรัฐ
- เกิดความศรัทธาในอุดมการณ์และนโยบายของรัฐตามที่ผู้ปกครองกำหนดขึ้น
- มีความคิดทางเดียว ด้านเดียวเป็นแนวเดียวกัน ตามที่กลุ่มผู้ปกครองปรารถนา

4. มื่ออุดมการณ์สำคัญว่า ประชาชนในรัฐจะต้อง

- ยอมรับการนำและปกครองโดยชนชั้นปกครอง
- ถือว่าผู้ปกครองหรือพรรคได้อำนาจปกครองแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น

และถือเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ของชนในชาติ

- การยอมรับในหลักการ นโยบาย เหตุผล และวิธีการทางการเมืองที่กลุ่มผู้มีอำนาจปกครองกำหนดและปฏิบัติอยู่ว่าดีที่สุดที่สุด

- การยอมรับว่าการใช้อำนาจแก้ปัญหาใด ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง¹³

ประเภทของการปกครองระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ

ปัจจุบัน การปกครองระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เผด็จการเบ็ดเสร็จแบบซ้ายจัด (communism)

หมายถึง ระบบที่ใช้ปกครองอยู่ในประเทศคอมมิวนิสต์ เช่น จีน รัสเซีย เกาหลีเหนือ ในประเทศเหล่านี้ พรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวที่จะได้รับอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริง เสรีภาพวงชนต้องอยู่ในกรอบที่รัฐบาลกำหนดให้เท่านั้น รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมด เศรษฐกิจของชาติถูกรัฐบาลกลางครอบงำเอาไว้

¹³ สุภาพ ปรินญาเสวี, ประชา กัลยาณชาติ และเสรี สุวิทวัส, รัฐศาสตร์ว่าด้วยพื้นฐานการเมืองและการปกครอง, หน้า 108-109.

โดยเด็ดขาด รัฐเป็นผู้กำหนดอาชีพ รายได้และวิถีการใช้รายได้ของประชาชนเอาไว้ บางชาติกำหนดแม้แต่สิ่งของเสื้อผ้าที่จะใช้ จำนวนและประเภทอาหารที่จะรับประทาน ขนาดอายุที่จะแต่งงานได้¹⁴

2. เผด็จการแบบขวาจัด (fascism)

เผด็จการแบบขวาจัด หรือฟาสซิสต์ เกิดในศตวรรษที่ 20 "เป็นรูปการปกครองแบบเผด็จการอย่างหนึ่งที่มีที่มาจากความคิดทางการเมืองและการใช้อำนาจปกครองแบบเผด็จการเด็ดขาดของเบนิโต มุสโสลินี"¹⁵ ซึ่งปกครองประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1922-1943 และต่อมาได้ "นำมาใช้เรียกวิถีการใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองประเทศ"¹⁶ เช่น การปกครองของฮิตเลอร์ ในเยอรมัน และการปกครองของประเทศญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ลักษณะสำคัญของการปกครองในระบบนี้ คือ

"... เป็นระบบที่รวมอำนาจอย่างเด็ดขาดไว้ที่ศูนย์กลาง มีประมุขหนึ่งคน ที่มีอำนาจเด็ดขาดทุกอย่าง มีการกำหนดระเบียบแบบแผนของชีวิตไว้อย่างเคร่งครัด มีการควบคุมการผลิต และการแบ่งผลผลิต มีการปลุกกระตือรือร้นในเรื่องชาตินิยม.. และเน้นในการที่บุคคลจะต้องยอมรับความสำคัญอย่างยิ่งของรัฐ... และจะต้องรับใช้รัฐ¹⁷ นอกจากนั้นแล้ว ลัทธิฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองมีลักษณะเป็นชาตินิยม ชาตินิยม และจักรวรรดินิยมอย่างรุนแรง ความเชื่อในเรื่องชาติพันธุ์ว่า ชนชาติของตนวิเศษกว่าชนชาติอื่น ด้วยประการทั้งปวงทำให้เกิดความคิดที่จะขยายอาณาจักรรุกรานชาติอื่นที่เห็นว่าด้อยกว่า และควรที่จะอยู่ใต้อำนาจของพวกเขา.."¹⁸

¹⁴ บรรจบ เนียมมณี, การเมืองเบื้องต้น, หน้า 43.

¹⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ลัทธิการเมือง, หน้า 57.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

¹⁷ ฌ็อง-ปอล ซาทร์, สังคมกับการปกครอง, (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 35.

¹⁸ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ลัทธิการเมือง, หน้า 58.

3. ความแตกต่างระหว่างเผด็จการแบบอำนาจนิยมและเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ

รัฐบาลของเผด็จการทั้งสองแบบต่างก็เป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และมุ่งที่จะให้อำนาจอธิปไตยอยู่ในกลุ่มบุคคล กลุ่มเดียวหรือพรรคการเมืองพรรคเดียวหรือผู้นำเพียงคนเดียว โดยพยายามจำกัดความมีส่วนร่วมในการปกครองให้น้อยที่สุด แต่มีข้อแตกต่างของทั้งสองระบบดังต่อไปนี้

ก. ในแง่จุดหมายปลายทาง

รัฐบาลแบบเผด็จการอำนาจนิยมมีความมุ่งหมายที่จะเข้าควบคุมกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น ส่วนรัฐบาลแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จมีความมุ่งหมายเป็นพิเศษ นั่นคือ ต้องการควบคุมกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ บรรณาธิที่จะควบคุมกิจกรรมของบุคคลทั้งส่วนที่เป็นการเมืองและส่วนที่ไม่ใช่การเมือง

ในทางปฏิบัติ ประเทศในระบอบเผด็จการอำนาจนิยมนั้น บุคคลแต่ละคนคงมีเสรีภาพในทางศาสนา ครอบครัว ธุรกิจ สามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวได้โดยอิสระ และยังคงมีศักดิ์ศรีได้ตามควร เพียงแต่ไม่มีบทบาททางการเมืองเท่านั้น ตัวอย่างของประเทศเหล่านี้ ได้แก่ ประเทศสเปน สมัยจอมพลฟรังโก ประเทศโปรตุเกส หรือหลายประเทศในทวีปอเมริกาใต้และเอเชีย

ข. ในแง่สถาบันและองค์การทางสังคม

ประเทศที่ใช้ระบบเผด็จการแบบอำนาจนิยมไม่มีความปรารถนาที่จะเข้าควบคุมครอบครัว ศาสนา การศึกษา ชุมชน หรือสมาคมต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางสังคมโดยเฉพาะ แต่ประเทศที่เป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จถือว่าองค์การและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐโดยสิ้นเชิง และต้องปฏิบัติตามอุดมการณ์ที่รัฐได้กำหนดขึ้น

ค. ในแง่วิถีการ ระบบเผด็จการอำนาจนิยมอาจจะใช้วิถีการลงโทษที่รุนแรง แต่ก็ยังใช้กระบวนการแห่งกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมอยู่บ้าง เช่น มีเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน ตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้นเท่าที่รัฐจะพึงให้ได้ในระบบนี้ อาจจะเป็นไปได้ว่า บุคคลรัฐฐานะตนเองว่า ถ้าพยายามจะดำเนินการในลักษณะที่เป็นกลางเสี่ยงก็อาจจะมีโทษ บุคคลรู้ขอบเขตว่าตนสามารถจะกระทำแค่ไหนเพียงไร

ส่วนในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนั้น รัฐมีอำนาจที่จะใช้วิธีการต่าง ๆ บังคับประชาชนได้โดยไม่จำกัด โดยที่รัฐอ้างว่ากระทำไปเพื่อรักษาความเจริญ หรือความมั่นคงภายในชาติ กระบวนการยุติธรรม หรือการรักษาความยุติธรรมนั้น มิได้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่มักจะถือผลประโยชน์ของชาติที่ผู้ปกครองกำหนดขึ้นหรือรักษาความมั่นคงและอุดมการณ์เป็นหลัก การละเมิดเสรีภาพของบุคคลย่อมจะกระทำได้เสมอ โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ มักจะมีวิธีการลงโทษที่รุนแรงหรือมีระบบที่ก่อให้เกิดความประหวั่นพรั่นพรึงอย่างยิ่ง

ง. ในแง่การปฏิบัติตน

ในระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยมนั้น ประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งของรัฐ หรือผู้ปกครองประเทศโดยเคร่งครัด มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญ คือ จะต้องไม่ดำเนินการใด ๆ ที่เป็นการขัดขวางนโยบายทางการเมืองของรัฐ

ส่วนในระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ หน้าที่ของประชาชน หมายถึง การปฏิบัติตนเป็นพิเศษ นั่นคือ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐแล้ว ประชาชนทุกคนจะต้องแสดงความจงรักภักดี ทั้งในด้านการกระทำและจิตใจ หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องมีความสำนึก ความรู้สึก ความผูกพันหรือจะต้องพิสูจน์ด้วยการแสดงว่ามี "จิตใจ" (spirit) ที่จะสนับสนุนระบบการเมืองที่มีอยู่โดยคุณสมบัติภาพ กล่าวโดยย่อก็คือ เผด็จการแบบอำนาจนิยมให้ความสนใจและความสำคัญกับการแสดงออกภายนอกของบุคคล ถ้าการแสดงออกเป็นการแสดงความจงรักภักดี ก็เป็นอันใช้ได้ ส่วนในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนั้น เพียงแต่การแสดงออกยังไม่พอ แต่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความผูกพันทางจิตใจด้วย¹⁹

จากการศึกษาถึงความแตกต่างของระบบดังกล่าว พิจารณาได้ว่า เผด็จการแบบอำนาจนิยม เป็นการปกครองที่มีความเป็นอำนาจนิยมน้อยกว่าและไม่เป็นระบบเชื่อมโยงเป็นเอกภาพเท่ากับการปกครองเบ็ดเสร็จ ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนั้นมีใช้เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะมีการปกครองเผด็จการแบบอำนาจนิยมเท่านั้น เช่น ประเทศในกลุ่มโลกที่สาม เช่น ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เป็นต้น โดยเฉพาะนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา กล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่ประเทศไทยจะมีการปกครองในระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ดังจะได้อธิบายถึงในตอนต่อไป แม้ทหารผู้ทำการเปลี่ยนแปลงจะกล่าวอ้างว่า

¹⁹ จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, หน้า 19-20.

ทหารเป็นผู้ทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและเคยเป็นหลักในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยสำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งในทัศนะที่ว่า ทหารเคยเป็นหลักในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยนั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วย โดยกล่าวว่า²⁰ "...ทหารยังไม่เคยเป็นหลักในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยเลยในประวัติศาสตร์การเมืองไทย มีแต่ได้เคยเป็นหลักในการล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาก่อน แล้วล้มล้างรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยในสมัยต่อ ๆ มา.."

เผด็จการกับการปกครองไทย

จากสภาพโครงสร้างทางสังคม การเมือง ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และความไม่จริงจังของคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในการวางรากฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การสงวนอำนาจไว้ที่ตนเอง ไม่ยอมถ่ายเทอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความขัดแย้งกันเองในคณะราษฎร ทำให้วัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อให้ประเทศไทยได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ประสบความสำเร็จดังมีผู้สรุปได้อย่างชัดเจนเห็นภาพพจน์ดังนี้ คือ²¹

"...การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในปี 2475 โดยบุคคลคณะหนึ่ง ซึ่งอ้างถึงอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย หากได้เปลี่ยนทัศนคติและการประพฤติปฏิบัติในการปกครองแบบอำนาจอานิยมที่มีอยู่เดิมไม่ ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายรับการปกครองยังคงมีทัศนคติต่อกันในรูปเดิม นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ยกเว้นรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในช่วงปี 2516-2519 ทุกรัฐบาลยังคงทำการปกครองแบบ

²⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525), หน้า 192.

²¹ Wendell Blanchard, et al., Thailand : Its People, Its Society, Its Culture, (New Haven, Conn. : Human Relations, 1958), pp. 492-493.

เผด็จการเสมอมา เพียงแต่เปลี่ยนแปลงจากการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ขององค์พระมหากษัตริย์มาเป็นการปกครองแบบเผด็จการ โดยกลุ่มผู้มีอำนาจทหารและพลเรือนเท่านั้น ฝ่ายรัฐบาลยังคงคิดว่า ตนมีหน้าที่ในการนำทางให้แก่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันคนส่วนใหญ่ก็ยังคงขาดความกระตือรือร้นทางการเมือง จะมีการเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งจากฝ่ายปกครองเช่นเดิมไม่ว่าคำสั่งนั้นจะเป็นอย่างไร.."

การแย่งชิงอำนาจการปกครองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในคณะราษฎร เช่น กลุ่มพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาและจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ และทหารเรือ กลุ่มนายควง อภัยวงศ์ ได้ดำเนินการมาตลอดจนถึงปี 2490 การแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ก็เปลี่ยนแปลงไป ทหารบกสามารถยึดอำนาจการปกครองได้อย่างสิ้นเชิง การแย่งชิงอำนาจการปกครองในช่วงหลังจึงอยู่ในระหว่างทหารในกองทัพบกด้วยกันเอง กลุ่มทหารเหล่านี้ สืบทอดการปกครองแบบเผด็จการมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร :

ทั้งนี้ จะพิจารณาได้จากการใช้กำลังในการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศถึง 17 ครั้ง มีรัฐบาลปกครองประเทศถึง 33 ชุด ตั้งแต่ปี 2475-2516 ซึ่งนับระยะเวลาเพียง 41 ปีเท่านั้น โดยมีรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจ ใช้กำลังเป็นเครื่องสนับสนุนในการขึ้นครองอำนาจทางการเมือง คิดเฉลี่ยรวมแล้ว 37 ปี ส่วน 4 ปี ที่เหลือนั้น เป็นการเว้นช่วงให้รัฐบาลพลเรือนซึ่งมิได้มีกำลังทหารสนับสนุน ทั้งที่มาจากแต่งตั้งและการเลือกตั้งขึ้นครองอำนาจบริหารประเทศ รัฐบาลทหารที่ใช้กำลังเป็นเครื่องสนับสนุนในการขึ้นครองอำนาจนั้น จะพยายามรวบอำนาจเข้าสู่ตนเองและปกครองประเทศโดยใช้อำนาจเด็ดขาด ข้ออ้างเพื่อแสวงหาความชอบธรรมนั้นก็มีความต่าง ๆ กัน เช่น การอ้างความไม่พร้อมและการขาดความเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุคนั้น ๆ แห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ต่อมาในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำเอาอุดมการณ์แบบชาตินิยม ลัทธิทหารนิยมเข้ามาสร้างชาติ การกระตุ้นให้ประชาชนสำนึกในความเป็นปึกแผ่นและความยิ่งใหญ่ของชาติ ซึ่งการดำเนินนโยบายก่อตั้งลัทธิชาตินิยมนี้ นอกจากจะเป็นการรวมศูนย์เข้ามาที่รัฐ กล่าวคือ รัฐเป็นตัวแทนของชาติ และประชาชนในการที่จะ

รักษาผลประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวม ซึ่งจะทำให้รัฐมีบทบาทและอำนาจสูงขึ้นแล้ว ยังเปิดโอกาสให้รัฐบาลใช้อำนาจและอิทธิพลเข้าแทรกแซงและครอบงำ การดำรงชีวิตของประชาชน ไม่มีการคำนึงถึงว่าอำนาจของรัฐบาลควรหยุดยั้งแค่ไหน ไม่มีการพิจารณาว่าอะไรเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่ประชาชนควรได้รับการปกป้อง

ส่วนสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร นั้น เครื่องมือที่สำคัญในการอ้างสาเหตุแห่งการริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็คือ ภัยคอมมิวนิสต์ โดยให้เหตุผลว่า บ้านเมืองตกอยู่ในการแทรกซึมและบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอก จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเด็ดขาด (ซึ่งได้แก่ การออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับต่าง ๆ การออกประกาศใช้กฎอัยการศึก ตลอดจนการกำหนดมาตรา 17 ใน ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย ให้อำนาจเบ็ดเสร็จ ทั้งบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ แก่ นายกรัฐมนตรี อำนาจนี้ให้สิทธิ์ขาดทุกอย่าง จนแม้แต่การออกคำสั่งประหารชีวิต โดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่ต้องรับผิดชอบต่อสถาบันใด ๆ ด้วย) มาแก้ไข ขจัดภัย ของชาติบ้านเมืองให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย และความจำเป็นที่ จะต้องรีบเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ

จากการที่รัฐบาลทหารในชุดต่าง ๆ นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เข้าครองประเทศ โดยการอาศัยการสนับสนุนจากกองทัพของประเทศมากกว่าการสนับสนุนจากประชาชน รัฐบาลเหล่านี้จึงไม่ให้ความสนใจและความรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งประชาชนไทยก็ไม่เคียดแค้น หรือเรียกร้องแต่ประการใด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้และความเข้าใจในระบบการปกครองประชาธิปไตย จนกระทั่งระยะเวลาผ่านไปมาเป็นสิบ ๆ ปี ประชาชนมีความรู้ มีการศึกษามากขึ้น มีความเข้าใจในระบอบการปกครองประชาธิปไตยมากขึ้น ความต้องการที่จะให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ทวีขึ้น เมื่อประกอบกับการนำของเหล่าปัญญาชน นิสิต นักศึกษา และการแตกแยกระหว่างทหาร กลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร และกลุ่มของพลเอกกฤษณ์ สีวะรา การต่อต้านอำนาจเผด็จการ และขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 จึงจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร และสามารถขับพวกนี้ออกไปจากประเทศไทยได้สำเร็จ

จากค่านิยมในการเมินเฉยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสังคมไทย นอกจากจะเป็นสาเหตุให้ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการมาเป็นเวลานานสิบ ๆ ปีแล้ว ยังเป็นสาเหตุให้ประชาชนยอมรับการปกครองแบบอำนาจนิยมนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อีกด้วย กล่าวคือ หลังจากที่นิสิต นักศึกษา ต่อด้าน ชะโล่จอมพลถนอม กิตติขจร กับพวกออกไปจากประเทศไทยได้สำเร็จ ซึ่งนับเป็นการล้มระบอบการปกครองแบบเผด็จการ และทำให้ทหารต้องหลุดจากอำนาจทางการเมืองไปทันที หลังจากที่ได้เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองไทย นับเป็นเวลานานถึง 2 ทศวรรษ ประชาชนไทยได้มีโอกาสสัมผัสความมีเสรีภาพในอัตราที่สูงโดยเปรียบเทียบและได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ายุคใด ๆ ที่ผ่านมานับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเมื่อปี 2475

จากการที่ปัญหาต่าง ๆ ที่ถูกกดเก็บสะสมไว้นับเป็นสิบ ๆ ปี แห่งการปกครองแบบเผด็จการ เมื่อประชาชนไทยได้รับเสรีภาพอย่างรวดเร็วก็พากันเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าว การเดินขบวนประท้วง นัดหยุดงาน การเรียกร้อง จึงมีอยู่อย่างมากมายท่วมท้น จนกระทั่งกลไกทางการเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้น ไม่อาจตอบสนองต่อการเรียกร้องของประชาชนได้อย่างพอเพียง เมื่อประกอบกับการต่อต้านอย่างรุนแรงของฝ่ายอนุรักษ์ ความรุนแรงทางการเมืองจึงทวีขึ้นเรื่อย ๆ และนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้ประชาชนเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มขั้นนั้น ยังไม่เหมาะสมกับประเทศไทย เพราะทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มชนที่มีความคิดความต้องการต่าง ๆ กัน ผลประโยชน์ต่างกัน และอาจเป็นตัวชักนำคอมมิวนิสต์เข้าสู่ประเทศไทย ทำให้ระบบการเมืองไทยขาดเสถียรภาพ ความเชื่อดังกล่าว ประกอบกับค่านิยม วัฒนธรรม และหลักศาสนาพุทธ ในสังคมไทยจึงทำให้ประชาชนไทย หันไปยอมรับการรวบอำนาจและยึดอำนาจการปกครองโดยไม่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาในบทต่อ ๆ ไปว่า การปกครองดังกล่าวเป็นการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมหรือไม่ โดยอาศัยขอบเขตการใช้อำนาจและลักษณะของการปกครองในระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยมที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และจากการที่รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มิได้ถูก

ต่อต้านจากประชาชนอันเนื่องมาจากการยอมรับการปกครองแบบอำนาจนิยม ตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าอะไรเป็นแรงผลักดันให้ทหารเข้าทำการรัฐประหารล้มรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ทหารเป็นผู้สนับสนุนให้เข้ามาปกครองประเทศภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี.